

DAGENS FRÅGOR

Den 25 mars 1938.

Hitler gör världshistoria. Snabbare än man för några veckor sedan kunnat ana, har slutakten följt i det österrikiska dramat. Om Berchtesgadenöverenskommelsens verkliga innebörd röjde sig från början djupgående meningsskiljaktigheter mellan dess båda upphovsmän. Schuschnigg visade omedelbart efter sin återkomst till Wien, att han ingalunda var sinnad att verkställa avtalet i den form av allt närmare inre och yttre anslutning till Tyskland, som man väntat i Berlin och även i vida kretsar av det österrikiska folket. Livligt applåderad av London- och Parispressen hävdade han i klara och kända ordalag, att han betraktade själva överenskommelsen som ett yttersta medgivande från österrikisk sida och att ingen vidare eftergift kunde göras. Hans hållning ställde honom från början i skarp motsats till hans stortyska ministrar, von Glaise-Horstenau och den på Hitlers begäran i regeringen insatte inrikesministern Seyss-Inquart. Men vidare visade det sig genast, att de österrikiska nazisternas förväntningar gingo vida längre, ej blott än vad Schuschnigg ville medgiva utan även än vad Seyss-Inquart till en början ansåg sig kunna bifalla. Jättedemonstrationer och oroligheter, särskilt i Graz och Linz, gjorde snart läget ytterst spänt. I denna situation trodde Schuschnigg tydligen sig kunna frigöra sig ur den beroende ställning, vari Berchtesgadenavtalet bragt honom, och fattade det ödesdigra beslutet att genom en i största hast utlyst och under högst egendomliga former anordnad folkomröstning söka slå nazisterna med deras egna vapen och rädda sin och Dollfuss' politiska skapelse, den kristliga ständerstaten. Det är ännu omöjligt att bedöma bakgrunden till detta förbundskanslerns beslut: om han drivits av ren desperation enligt parollen »hellre en ände med förskräckelse än en förskräckelse utan ände» eller om han handlat efter verkliga politiska överväganden, varvid han tydligen felbedömt antingen stormakternas, främst Italiens, hållning eller Tysklands styrka och handlingskraft eller bäggedera.

Som var att förutse, väckte folkomröstningen genast den livligaste oro bland nazisterna, som befarade att råka i minoritet mot en koalition av Schuschniggs anhängare och austromarxister, förenade i gemensamt hat mot det tredje riket. Själva formen för omröstningen missgynnade nazisterna. Röstlängder saknades, och i början var det meningen att låta trycka endast jasedlar. Dylika omständigheter voro av största vikt i ett land med små förhållanden, där funktionärer och arbetsgivare i stor utsträckning stödde Schuschnigg. Röstaldern nedåt var vidare enligt 1934 års författning satt till 24 år, vilket tungt drabbade nazisternas ungdomliga skaror. Oredan i Graz tilltog omedelbart, och förhållandena antogo snabbt en anarkisk prägel. Avgörandet kom redan den 11 mars, två dagar efter det att

Schuschnigg på ett möte i Innsbruck yppat sitt beslut. Det är ännu ej fullt möjligt att urskilja det närmare händelseförloppet, men det är tydligt, att det behärskats av Seyss-Inquart och Glaise-Horstenau, stödda på Tysklands väpnade makt. En serie ultimata under loppet av den 11 framdrev först omröstningens inställande och därefter Schuschniggs avgång och ersättande med Seyss-Inquart. Den senares första åtgärd blev att inkalla de tyska trupper, som redan börjat samlas vid bajerska gränsen och nu efter en tydligen länge och minutiöst förberedd plan med imponerande snabbhet och precision inom några få dagar ockuperade hela Österrike utan att röna något som helst motstånd.

Det är okänt, vad som var Berlins avsikt vid aktionens igångsättande. Möjligen hade man blott tänkt sig att etablera ett större Danzig, en nazistisk filial med formell statlig självständighet. I så fall ändrades beslutet under intrycket av den panikartade rådvillhet, för att ej säga skräckstämning, som visade sig i London och Paris vid de första buden från Wien. Hitler tog nu steget fullt ut och införlivade Österrike med Tyska Riket. Versaillespolitiken hade lidit sitt hittills mest katastrofala nederlag.

Historiskt och nationellt har Österrikes återvändande till Tyskland ett mycket klarare berättigande än många andra territoriella förändringar, som efter världskriget skett i Europa, till exempel hela Elsass-Lothringens överflyttning till Frankrike eller Eupen-Malmédys till Belgien. Det är fullständigt ofattbart, hur man i engelsk press, där man speciellt slagit sig till Dollfuss' och Schuschniggs ridare, med bibehållet allvar kunnat påstå, att Österrike aldrig tillhört Tyskland. Tvärtom är förhållandet, att det med undantag för den korta tiden 1866—1938 ända sedan det tyska folkets första framträdande spelat en av de ledande rollerna i de statssammanslutningar, som uppburit dess politiska aspirationer. Ur nationell synpunkt åter tillhör Hitlers Stortyskland, sådant det framstår efter föreningen med Österrike, de enhetligaste statsbildningarna i Europa och utgör i detta avseende en avundsvärd motsats till flertalet av de stater, som blevo frukterna av Wilsons, Lloyd Georges och Clemenceaus tillämpande av nationalitetsprincipen under åren 1918 och 1919. Tvilaktigt är däremot, om under nu rådande förhållanden majoriteten av Österrikes befolkning alltjämt delade den önskan att återförenas med Riket, vilken så livligt uttryckts under åren efter världskriget. Klarhet härom torde nu aldrig kunna vinnas. Det är möjligt, kanske troligt, att Schuschnigg verkligen kunnat tillsammans med sina hätska fiender på den röda flygeln bilda en majoritet mot en förening med Hitlers Tyskland. Livsdugligheten hos en stat, vars självständighet skulle hava haft en dylik ohelig allians till grundval, torde med skäl kunna ifrågasättas. Och det bör påminnas om att Saaromröstningen för ej så länge sedan visade, att i ett folks ödestimma de stora nationella samhörighetskänslorna äga en förunderlig makt att bryta ned de skrankor, som rests av klassintressen och partipolitiskt agg. Hur det än må hava förhållit sig med önsk-

ningarna hos den tillfälliga majoriteten bland Österrikes invånare på våren 1938, torde en bedömare med anspråk på objektivitet och djupare insikt i sammanhangen ej kunna förneka, att efter det kortsynta upplösandet av dubbelmonarkin 1918—1919 och det än kortsyntare vetot även mot en partiell habsburgsk restauration under de följande åren, var Anschluss ej blott en ekonomisk och politisk nödvändighet utan också ett uttryck för världshistoriens rättfärdighet. Egendomligt är att se, hur de stater, som 1914—1918 förklarade sig kämpa för nationalitetsprincipens förverkligande, vändas, när den för en gångs skull tillämpas till det tyska folkets förmån.

Vad som däremot är ägnat att väcka djupa bekymmer på många håll, är de brutala former, vari den stora omvälvningen genomdrivits och som lika väl skulle kunna låna sig åt en annexion, som ej kunde åberopa lika starka skäl. Tilldragelsen visar klart, hur de försiktiga och retarderande makterna i Berlin försvagats eller satts ur spelet genom personskiptena i ledningen den 4 februari. Med bävan fråga sig flere bland Tysklands svagare grannar, om det härnäst skall gälla dem. Särskilt utsatt är Tjeckoslovakiet, redan förut så illa anskrivet i Berlin på grund av sin envisa vägran att låta sin starka tyska minoritet njuta en rättvis behandling. Efter de sista tilldragelserna är Böhmen på tre håll inneslutet av tyskt land och tyska arméer och sudettyskarnas språk blir allt självmedvetnare. Skola tjeckerna kunna förmå sig till en eftergift, innan klockan slagit tolv? Och hur skulle västmakterna ställa sig inför ett sudettyskt uppror, som finge stöd från Tyskland? Tecknen tyda på att den nya, radikalare folkfrontregering, som blivit den mycket torra frukten av den senaste politiska konvulsionen i Paris, beslutat sig för att stå eller falla med Prag. Under sådana omständigheter skulle det förmodligen te sig ytterst svårt för England att hålla sig utanför ett krig, trots att Chamberlain och Halifax visa den största obenägenhet att binda sig vid Benes' stortjeckiska politik.

Tydligt är emellertid, att den österrikiska katastrofen på ett avgörande sätt kastat om maktbalansen i Europa till diktaturernas förmån, liksom att Mussolinis passiva hållning inför sin tidigare vasalls undergång givit Hitler den obestridligt ledande rollen bland dem. Det återstår att se, om Italien skall få sin kompensation i Spanien. Där har Francos sista stora offensiv i Aragonien tillsynes bragt kriget betydligt närmare sitt slut och givit Londonregeringen nya skäl att grubbla på oklokheten i en politik, som låtit Tyskland och Italien framstå som det patriotiska Spaniens enda stöd i kampen mot hotet från kommunismen.

När hakkorsflaggan hissades över Hofburg, bröts en stor tradition, kanske den största, i europeisk historia. De svartgula fanorna ha ofta förts i motgång men även då alltid med ära. Det är en lysande roll, som babenbergares och habsburgares Österrike spelat som Europas bastion mot barbariska invasioner och fransk hegemonipolitik, den senare må hava representerats av Ludvig XIV:s och Napoleons hänsynslösa och förstörande utvidgningslust eller av revolutionens vålds-

och nivelleringsidéer. Europa blir ur flere synpunkter fattigare genom Österrikes förvandling till en provins i ett alltmer centraliserat och prussificerat Tyskland. Men skulden drabbar i främsta rummet de statsmän, vilkas kortsynthet och okunnighet undanryekt förutläggningarna för Donaustatens självständiga existens och, delvis efemära sydösteuropeiska statsbildningar till behag, avskurit Österrike från möjligheten att fylla sina viktiga politiska och kulturella uppgifter i Västerlandets tjänst. Så har för ett stort antal patriotiska österrikare ingen annan väg stått öppen än återföreningen med det tyska folkets huvudmassa. Man kan endast hoppas — och det hoppet är tyvärr mycket svagt — att de skola kunna rädda något av österrikisk egenart in i sin nya tillvaro och uppmjuka tredje rikets spartanska ideal med den på en gång toleranta och tappra, fromma och lättsinniga levnadskonst, som varit en gåva från barockens Wien till europeisk kultur.

Försvarsstabschefens flottförslag. Chefens för försvarsstaben i dagarna offentliggjorda yttrande över chefens för marinen flottförslag är särskilt i tvenne hänseenden värt uppmärksamhet.

Främst fäster man sig vid det bestämda ståndpunktstagandet för artillerifartygens bibehållande i försvarssystemet.

Försvarsstabschefens uppdrag var att »undersöka de vägar, som må förefinnas för att på ett ur det samlade försvarets synpunkt tillfredsställande sätt ernä, vad som genom 1936 års försvarsbeslut i detta hänseende åsyftas, nämligen i stort sett ett bevarande av slagkraften och användbarheten hos flottan, sådan den för närvarande är sammansatt». Beträffande ifrågavarande »vägar» angåvos i direktiven olika alternativ: bibehållande av flotttypen »utsjöflotta med skepp», övergång till typen »lätt utsjöflotta» eller övergång till typen »skärgårdsflotta med skepp». Vidare påpekades att »åt de ekonomiska faktorerna måste inrymmas ett väsentligt inflytande».

Efter en allsidig och grundlig undersökning av olika flottsammansättningar och dessas kostnader utmönstrar försvarsstabschefen typerna skärgårdsflotta och lätt utsjöflotta; dels bjuda dessa icke tillräcklig försvarseffekt i och för sig eller såsom led i det samlade riksförsvaret, dels ställa de sig dyrare än artillerifartygsflottan, emedan de kräva både ett större antal fartyg och ökade personalkadror. I fråga om artillerifartygsflottan kan ur effektivitetssynpunkt godtagas antingen en sammansättning, där chefens för marinen pansarkryssare ingå, eller en flottyp, där de nuvarande Sverigeskeppen ersättas av 4 kustförsvarsfartyg med mindre kaliber än Sverigeskeppens, men grövre än pansarkryssarnas. Av kostnadsskal förordar chefen för försvarsstaben denna senare typ.

Det föreslagna artillerifartyget bär 4 st. 25 cm. kanoner i stället för Sverigetypens 28 cm. kan. och gör 20 knop i st. f. 23 knop. Enär ändock displacementet är ungefär detsamma som nuvarande Sverigeskepps måste det nya fartygets skydd och flytbarhet vid träffar av

projektiler, minor eller bomber vara mycket gott. Det framgår av försvarsstabschefens utredning, att t. ex. 6 st. 25 cm. kan. och 24 knop skulle vara önskvärda, men att kostnaden — i det fallet omkr. 45 milj. kr. per fartyg — avskräckt från ett dylikt förslag. När fartygets egenskaper i fråga om vapen och fart sålunda pressats ned till ett oundgängligt minimum, har man skäl fråga sig, om det nya fartyget kan fylla sin plats såsom ersättare för Sverigeskeppen.

Man finner svaret dels i utredningens understrykande av att antalet fartyg icke kan sättas lägre än 4, dels i ett påpekande av att vi icke sikta högre än till jämställdhet i kraft och överlägsenhet i skydd i förhållande till tunga kryssare. Att farten blir betydligt lägre än kryssarens betyder ur kostnadssynpunkt ofantligt mycket men ur strategisk synpunkt mindre med hänsyn till den utpräglade defensiva krigföring, vi tvingas tillämpa, och till nutida spaningsmöjligheter. Vill en fiende fram till våra kuster t. ex. med en transportflotta, kan han finna även de långsamgående artillerifartygen i sin väg.

När Sverigeskeppen konstruerades, hade slagskeppen 28—30,5 cm. kanoner och en fart av 20—22 knop. Tanken i vårt artillerifartygs konstruktion var då den, att momentan strid med slagskepp skulle kunna upptagas. Därför fick fartyget 28 cm. kanoner och en fart något högre än slagskeppens — och därför utdömdes då av fackmännen en ifrågasatt typ, som icke blott förde en mindre kaliber (25 cm. kan.) och gjorde endast 20 knop utan dessutom var mycket svagare skyddad än såväl Sverigeskepp som nu föreslagen typ. När moderna slagskepp föra 38—40 cm. kanoner, göra 28—30 knop och ha ett tonnage av 35,000 ton, har i nuvarande läge den gamla byggnadsprincipen måst frångås. Våra kustfarvatten kunna emellertid icke anses särskilt inbjudande för dylika moderna mammutskropp, var till kommer att mineringar, undervattensbåtar samt flygstridskrafterna även skapa respekt för våra kuster, och avskräcka dem från att våga sig för långt in mot dessa. Det resultat, vartill försvarsstabschefen kommit i fråga om fartygstyperna för att flottan skall fylla avsedd plats i försvarssystemet, synes därför kunna godtagas som grund för det skyndsamma beslut, som situationen kräver.

Givetvis är dock en förstärkning av kraft och fart hos artillerifartyget önskvärd. Likaså borde en snabb förstärkning av vårt u-båtsförsvar (f. n. och enligt 1936 års försvarsbeslut 10 till antalet) genomföras; chefen för försvarsstaben har i enlighet med utredningsdirektiven ej närmare ingått på de mindre fartygstyperna utan härutinnan tagit 1936 års försvarsbeslut till utgångspunkt och förutsättning.

Vad man vidare särskilt fäster sig vid i försvarsstabschefens utredning är behandlingen — helt vid sidan om uppdraget — av den s. k. kustartillerilinjen. I den offentliga diskussionen har framförts den tanken — vilken av försvarsstabschefen upptagits och undersökts — att artillerifartygen skulle utbytas mot kanoner, uppställda på land, och att härjämte flygstridskrafterna skulle utökas med ett för strategisk spaning avsett förband.

Chefen för försvarsstaben avvisar tanken på att i närvarande läge kunna ersätta artillerifartygen med bombflygförband. »Denna ståndpunkt synes så mycket mer berättigad, som bombförbanden icke kunna användas i mörker, och enär deras inverkan mot fientliga artillerifartyg starkt inskränkes, om dessas artilleri utan att allvarligt bindas av mål på sjön kunna insättas mot luften.» Vidare påpekas att tillkomsten av ett flygförband för strategisk spaning — i och för sig mycket önskvärt — icke löser frågan om den spaning med sjöstridskrafter, som måste utföras nattetid, och därför icke kan i detta hänseende uppväga avsaknaden av en flotta enligt det framlagda förslaget.

Ett förstärkt kustartilleri med den omfattning — 8 svåra, fasta batterier, 1 medelsvårt fast och 3 rörliga batterier — och den gruppering utefter egentliga Östersjökusten, som försvarsstabschefen tänkt sig, skulle otvivelaktigt i vissa avseenden skapa ett starkare försvar än det nuvarande mot fientligt inträngande i Stockholms, Upplands och Blekinge skärgårdar och i övrigt mot invasion på vissa strategiskt betydelsefulla områden. Detta försvarsstabschefens yttrande kan av ingen bestridas. Om också de gynnsammaste landstigningsområdena kunna tryggas, är det likaledes obestriddligt att ett permanent kustartilleriförsvar icke kan anordnas på alla platser, där landstigning är möjlig. Säkerhet för att tillräckligt antal rörliga batterier — vilkas kaliber ej kan överstiga 15 cm. — skola vara på platsen i rätt tid, synes knappast större än att kustflottan skall hinna ingripa, ty kustflottan möjliggör dock en bättre spaning, framskjutet minförsvar och annat fördröjande av fientliga överfarten.

Tanken glider från det här berörda invasionskyddet osökt in på ett annat, nämligen den franska Maginotlinjen. Behovet att komplettera denna starka och dyrbara försvarskedja med rörliga stridskrafter är så uppenbart, att det ej ens behöver diskuteras. En av breda luckor bruten Maginotlinje mellan Stockholms och Blekinge skärgårdar tarvar förvisso även — som chefen för försvarsstaben funnit — rörliga styrkor, användbara både framför och bakom linjen.

Vad det marina skyddet mot andra slag av våld än invasion beträffar finner försvarsstabschefen, att sjöfarten under krig icke kan med kustbatterier och flygstridskrafter beredas ens samma begränsade skydd som sjöstridskrafterna enligt det framlagda förslaget kunna lämna. Utan medverkan av artillerifartyg synes även ett förstärkt kustartilleris förmåga att bestrida en fiende passagen genom Ålandshav till Bottniska vikens känsliga kuststräckor böra sättas lägre än det nuvarande kustartilleriförsvarets i Stockholms skärgård, om detta samverkar med en flotta enligt framlagt förslag.

En förstärkning av kustartilleriet och flygstridskrafterna är i och för sig önskvärd. Men när *dels* de sammanlagda kostnaderna för kustartilleri-flyglinjen icke torde bliva nämnvärt mindre än det nuvarande sjöförsvarssystemets med av försvarsstabschefen föreslagna nybyggnader — de första kostnadsuppgifterna i pressen voro felaktiga — *dels* flottans uppgifter icke kunna med fördel överflyttas på kust-

artilleri-flygsystemet, bör diskussionen om kustartilleriet ej få hindra den snara lösning av flottans ersättningsbyggnad, som chefen för försvarsstaben krävt.

Sovjetbeskickningen och Fagerstastålet. Hr Skoglund interPELLERADE för ett par veckor sedan i andra kammaren, huruvida regeringen — utöver den demarche, som gjorts i Moskva — ämnade vidta några åtgärder i syfte att framtvunga att den eller de personer å den ryska legationen, som aktivt medverkade i Fagerstaaffären, från Litvinoff erhålla tillbörliga hemkallelseorder. När detta skrives, har intet svar avhörts från den i tjänst återinträdde excellensen Sandler. Ändock synes ärendet knappast tillhöra de svårbedömda. Och regeringen hade god tid på sig att skrida till handling, innan interpellationen framställdes.

Det är, inte minst av regeringens demarche att döma, ostridigt, att stölden av fabriktionshemligheterna vid Fagersta skedde i samverkan med här ackrediterad personal å Sovjetunionens beskickning. Det är ostridigt, att stölden igångsattes i militärt syfte och låg i den ryska vapenindustriens intresse. Det är allmänt känt, att härvarande ryske militärattaché varit aktiv vid försöken att genom kriminellt tillvägagångssätt åtkomma hemligheten kring Fagerstastålet — vare sig han nu skall räknas som anstiftare eller gärningsman. Och den hemresa, militärattachén nu företagit, lär icke alls vara att fatta som en avskedsfärd utan som en tjänsteresa. (Militärattachén var sålunda icke i tillfälle att uppenbara sig vid Jämtlandsmanövern.)

Vi svenskar, vilka icke hylla satsen att »egendom är stöld» men väl att berövande av egendom är stöld, kunna i föreliggande fall icke i diplomatiens allmänna kunskaparuppgifter se några som helst förmildrande omständigheter i det ryska handlingssättet. Detta måste vara absolut oförenligt med diplomatisk anständighet, för att ej tala om det vänskapliga förhållandet mellan Ryssland och Sverige. Det är mildhet nog att ha privilegiet att icke som vanliga människor genom straff få umgälla delaktighet i brott utan på sin höjd få, kanske i artiga former, lämna landet för förbrytelsen och uppsöka sig en ny marknad. Den eller de ansvarige på ryska beskickningen ha dock ödelagt två svenska ynglingars framtid genom att bringa dem i fängelse för det mest vanhedrande av alla brott, spioneri mot sitt eget land.

Även om militärattachén icke skulle finna det lämpligt att återvända till Sverige, hade opinionen velat se, att den svenska regeringen uttryckligt och offentligt, utan varje omskrivning, förklarat, att kriminella brott ej under några förhållanden tolereras av de utländska diplomater, som ha sin verksamhet i vårt land. I fråga om så elementära umgängeskrav har Sverige sin värdighet som kulturstat att försvara och kan icke behöva tillägna sig några mindervärdeskomplex ens gentemot stormakter, allra minst gentemot Ryssland, som så njuggt behandlar lojala svenskar, vilka i Ryssland till

landets stora gagn arbetat för svenska företag. Rappellering brukar eljest framtvängas för vida mindre olämpligt uppträdande än vad som förekommit i föreliggande flagranta fall. Och det skall blott erinras om att Schweiz i november 1918 genom militäreskort ögonblickligen förpassade t. o. m. ryske ministern i Bern över gränsen, när det ansågs klarlagt att denne haft ett finger med i den då utbrutna politiskt influerade generalstrejken i landet.

“Försvaret främst” — ett historiskt riksdagsplenium. Onsdagen den 16 mars 1938 borde räknas till en av de minnesvärdaste dagarna i det svenska tvåkammerssystemets historia. Under utrikeshändelsernas tryck lämnade då statsministern sitt meddelande om regeringens avsikt att framlägga proposition om extra försvarsförstärkningar, och i hans uttalande instämde genom solenna deklARATIONER de fyra stora partiernas ledare. Endast de båda radikala ytterlighetspartierna samt de främst till Västerbotten lokaliserade, tidlösa anhängarna av isolerad avrustning anmälde sig vilja stå utanför den nationella samlingen. Sverige gick genom denna sin manifestation i spetsen i Norden — endast danskarna tyckas fortfarande att vara Nordens Bourboner, som ingenting lärt av Österrikes öde eller av hotet mot Litauen och ingenting glömt av 1920-talets fredsoptimism.

Den snabbhet, varmed regeringen handlade under »den svarta veckan», förtjänar allt erkännande. Mera än vid de olika anslagens storlek fäster opinionen sig vid själva anslaget, vid den nationella fanfaren. Att utåt och inåt demonstrera vår fasta vilja att bepansra vår frihet blev tvingande nödvändighet, sedan världshändelserna uppenbarat det hopplösa för småstaterna i att förlita sig på annat än på sin egen kraft. För det stora som skett vill man för tillfället låta kritiken mot begångna underlåtenhetsfel förstummas. Det bör dock vara plats för två konstateranden: mycket av det, som nu skall anskaffas för försvaret, kan icke framskapas i hast, och ännu dröjer det, innan vår nya försvarsordning kan bereda landet det åsyftade respektingivande skyddet.

De »två nationerna» i försvarsfrågan ha sammangjutits till en enhet. Olika uppfattningar komma helt visst att i fortsättningen finnas om försvarets effektivaste organiserande och avvägningen mellan olika försvarsgrenar; olika meningar komma nog också att hysas om konsekvenserna av förskjutningar i tidsläget. Huvudtesen — kollektivsystemets nuvarande bankrutt och tvånget för varje land att sörja för ett eget, starkt värn — synes likväl äntligen vara för alla större partier och samhällsgrupper gemensam och enande. Mot bakgrunden av decennierna — ja, ett sekels — eviga försvarsträtor mellan partierna och den djupa nationella söndringen före världskrigets utbrott ter sig samförståndet nu som en historisk händelse, som skall gottskrivas vår folkstyrelse.

Socialdemokraterna ledde alltifrån 1880-talet in arbetarna på pacifismens väg. Från början ställde sig partiet den Arnoldssonska freds- och skiljedomsföreningen nära. Den svenska socialismens le-

dande män läto dock aldrig denationalisera sig: de bekämpade stående arméer till förmån för milissystem och gjorde helst sin försvarsvänlighet betingad av de sociala reformernas tryggande. Men partiets ungdomar odlade med förkärlek den ofta rent antimilitaristiska agitationen — av dessa sutto nu flera på regeringsbänken den 16 mars. Först sedan världskriget brutit ut kunde Branting — några dagar efter Kisatelegrammets avsändande — betyga den socialistiska arbetarklassens solidariska känsla för nationens självförsvar genom uppmaningen till de borgerliga partierna att göra upp försvarsfrågan. Maningen följdes dock ej av vilja att dela ansvaret. Efterkrigsårens fåfänga nedrustningssträvanden förfäktades av socialdemokraterna — trots det nya söndrandet av nationen och trots varningarna för ovädrets annalkande — ända till för ett par år sedan; så sent som i 1934 års valprogram hette det, att partiet ville »bekämpa försöken att utnyttja det utrikespolitiska lägets försämring till militär upprustning». Mellan tankegången i denna programsats eller exempelvis hr Engbergs berömda uttalande om Gotland eller hr Z. Höglunds gamla Hørupska fråga: »hvad kan det nytte?» och den självhävdelse, som nu blivit en samlande nationell lösen, är ett svalg befast. Många bittra besvikelser ha säkerligen föregått socialdemokraternas försvarspolitiska nyorientering: de ha blivit lika gäckade i sina förhoppningar om den internationella, fredsvänliga socialismens förmåga att genomsyra världen som andra blevo bedragna i augusti 1914, när de trodde att krigstjänstvägran skulle utgöra ett medel att utrota kriget. Ingen bestriker det delvis ideella uppsåtet i partiets tidigare freds- och försvarspolitik; men politik är ett problem ej blott om idealitet utan även om realitet. Varken det ideella uppsåtet eller realitetssinnet bör längre behöva skilja partierna i fråga om svensk freds- och försvarspolitik.

Den samfälliga manifestationen i riksdagen innebar även, att jordbrukarklassen inför utrikeslägets bjudande tvång fullständigt uppgivit sin ingrodda gamla betänksamhet mot ett kostsamt och krävande försvar. Bland jordbrukare har motvilja först mot värnplikten och sedan mot övningstidens utsträckning oftast varit djupt rotad; i år förekommer i massan av riksdagsmotioner t. o. m. ett försök att lösa jordbrukets arbetskraftsproblem genom förslaget att befria jordbruksarbetare från utskrivning i krig, en tanke som riksdagen självklart ej reflekterat på och som nästan påminner om vad en riksdagsman i bondeståndet på 1840-talet yttrade: »skulle krig uppstå, vill väl var och en hellre skicka ut 2 soldater, än sin egen son». Bondetågets mäktiga opinionsyttring kan ej bortskydda, att t. o. m. eljest mycket konservativa jordbrukare motsatte sig 1901 år härordning eller 1911 röstade mot F-båten, likaså att sänkningen av övningstiden 1925 till de 140 dagarna i hög grad möjliggjordes genom förslag från bondehåll. Lantmännen ha — i motsats till socialdemokraterna — föga skattat åt internationell fraseologi. Säkerligen hade de länge ungefär samma syn på Sveriges läge som den fullmäktige i bondeståndet, vilken vid 1840—41 års riksdag ställde följande utrikespoli-

tiska prognos: »Att folket börjat bliva så upplyst att de icke finna sig äga någon rätt att ingripa i en annan stats angelägenheter, än mindre att döda de likar som aldrig dessa förfördelat; att de flesta krig, efter historiens vittnesbörd, uppkommit av regenters personliga tvister, nycker och ärelystnad, vilka hotat deras undersåtars blod, tårar och tillgångar; — — — att i konstitutionella stater intet krig kan börjas, utan att folken lämna penningar och tillgångar.» Säkerligen tolkade dessa ord icke utan träffsäkerhet den dåtida stämningen inom bondeklassen; i så fall kan det sägas att de nutida bonderepresentanterna med sinne för realiteter både 1914 och på sistone dragit de riktiga konsekvenserna av världsbildens förändring i hotfullare och hotfullaste riktning.

Ännu återstår det tongivande svensk opinion en sak i förevarande allvarsläge: att som följsats till försvarsmanifestationen ena sig om en någotsånär samfällid svensk utrikespolitik. Det synes, som om den icke ringaste faran för Sverige att indragas i en världskatastrof härflöte från dem här hemma, som länge motsatt sig ett starkare försvar men plötsligt fått för sig att lägga våra militära resurser i den europeiska vägskaalen.

Tjeckoslovakiet och Milan Hodza. Knappast någon av de ur världskrigets aska uppståndna nya staterna i Europa har kunnat uppvisa en sådan parlamentarisk stabilitet som Tjeckoslovakiet — ej ens Finland uthärdar jämförelse. En center- och vänsterkoalition, ibland med, ibland utan socialdemokrater, har hela tiden haft makten i sin hand, och även om åtskilliga regeringsskiften under den snart tjuguariga tjeckoslovakiska republikens levnad ägt rum, kan man dock aldrig tala om systemskiften. Flera år voro tyskarna — till följd av sin oppositionspolitik — utestängda från regeringssamarbetet, men under ett tiotal år ha även representanter för tyska partier ingått i koalitionsregeringarna, ända tills dessa för någon vecka sedan utträdde ur regeringen för att ansluta sig till det starkt oppositionella Henleinpartiets autonomikrav.

Tidigare var nog den meningen ganska utbredd, att den tjeckoslovakiska parlamentarismen ej representerade någon mera äkta typ: partisplittringen skulle delvis, ansåg man, ha verkat förlamande på regeringens handlingskraft, och ett belägg härför såg man i förekomsten av ett interfraktionellt utskott, i vilket koalitionen partiledare sutto och kontrollerade regeringsarbetet samt från parlamentet utstakade dess kurs. Numera finnes det dock knappast fog för att hänföra den tjeckoslovakiska parlamentarismen till de svagare sorterna. Redan dess stabilitet verkar imponerande; regeringens förmåga att ganska egenmäktigt eller med stöd av fullmakter resolut länka statens öden — t. ex. vid upprustningen, inom näringspolitiken och i fråga om ganska långtgående »statsskyddande» lagar — leder snarast tanken till helt eller delvis diktaturstyrda stater, och även om mycket i den tjeckoslovakiska politiken är en produkt av kompromisser mellan olika partier och olika språkgrupper, är dock

enhetligheten, planmässigheten och målmedvetenheten det allt förhärskande draget.

I sällsynt grad har Tjeckoslovakiet kunnat profitera av skickliga politiker. De mest kända namnen för utlandet äro Thomas Mazaryk och Edvard Benesj, presidenten-befriaren resp. den permanente utrikesministern, som för två år sedan efterträdde Mazaryk som statschef. Bägge voro en gång i tiden sociologiprofessorer, och de ha utbildat en demokratisk ideologi säkerligen utan motstycke i någon annan demokratisk stat efter världskriget. Utomlands kan man knappast göra sig en föreställning om det fullkomligt enastående deltagandet vid Mazaryks död — nära en million människor defilerade förbi, när den gamle filosofen låg på lit de parade i Borgen, och då kistan på en kanonlavett fördes till den lilla enkla landskyrkogården i Lany, lågo hundratusenden på knä på gatorna. Mazaryk blev för sitt folk icke blott statsgrundaren utan även profeten. Och hans lärjunge från universitetet i Prag, Benesj, är hans kongeniale efterföljare. Listan på de stora personligheterna i den så sjudande vitala unga staten är emellertid icke uttömd med dessa bägge portalfigurer. Den unge generalen Stefaniks insats vid befrielseverket var kort men lysande. Och i inrikespolitiken ha personer som de tränade ministerpresidenterna Svehla och Malypetr, den förre 1920-talets starke samlingspolitiker och den senare under 1930-talet ett par gånger konseljpresident samt f. n. deputeradekammarens talman, spelat en utomordentligt stor roll. Mest betydande av inrikespolitikerna är dock Milan Hodza, ministerpresident sedan 1935 och på denna post den förste slovakern. Man kan t. o. m. fråga sig, om denne icke för ögonblicket är en större tillgång för landet än Benesj.

Milan Hodza fyllde den 1 februari i år 60 år och blev därvid föremål för enorma hyllningar i hela det slaviska Tjeckoslovakiet, liksom i Lilla Ententens stater. De många officiella festligheterna landet runt till hans ära ge en antydning om hans centrala ställning i tjeckoslovakisk och mitteleuropeisk politik överhuvudtaget just nu. Hans karriär — så typisk för krigsårens omkastningar i den gamla habsburgska stormakten — förtjänar därför några ord.

Milan Hodza är professor i modern slavisk historia vid Komensky-universitetet i Bratislava (Pressburg). Denna hans verksamhet tillhör dock icke det mera betydelsefulla i hans liv. Mer än som vetenskapsman var han känd som journalist och tidskriftsredaktör, innan han allt trängare fick sysselsättning i regeringen i Prag. Efter studier i Budapest, Wien, Siebenbürgen och Tyskland framträdde han redan vid tjugu års ålder som en av slovakernas främste och mest uppmärksammade publicister. Han var född inom det gamla Ungern, och sin huvudsakliga publicistiska verksamhet förlade han till Budapest, där hans veckotidskrift trots dess notoriska opposition obehindrat kunde utges. I blodet hade han slovakernas kamp mot magyarerna: hans fader, en protestantisk kyrkoherde och författare, hade en gång i tiden varit en av slovakernas främste talesmän, och farbrodern Michal Miloslav Hodza hade 1848 varit ledaren för slo-

vakernas resning mot den magyarska feodalismen. År 1905, alltså blott tjugosju år gammal, invaldes han som ende slovak i det ungerska parlamentet och blev där en mycket betydelsefull representant. Han underhöll härunder mycket livliga förbindelser med arbetarorganisationer och företrädde vid denna tid en mycket långtgående radikalism. Över hela Europa gick hans namn, när han år 1907 i parlamentet framställde en interpellation angående den ungerska militärens uppträdande mot slovakerna, bland vilka ett trettiotal personer vid ett upplopp nedskjutits och dödats; trettioårsminnet av denna händelse firades f. ö. i fjol i det slovakiska områdena av Tjeckoslovakiet med stora nationella manifestationer. Eljest var Hodza redan vid denna tid mycket verksam med att söka förbättra den slovakiska bondebefolkningens ställning, och under dessa år lade han grundstenen till sin blivande agrarpolitiska reformverksamhet. Hodza var emellertid ingen verklighetsfrämmande minoritetsfanatiker: tidigt ådagalade han ett mycket starkt politiskt realitetssinne, och hjälpt av sin utomordentligt stora språkskicklighet trädde han i livliga förbindelser med representanter för andra förtryckta minoriteter i det gamla Ungern; hans många relationer till olika kretsar inom Lilla Ententens stater datera sig delvis från denna tid, då man ännu räknade med att inom dubbelmonarkiens ram kunna lösa de brännande minoritetsproblemen. Även med ärkehertig Frans Ferdinand underhöll den unge slovakiske budapestakademikern förbindelse.

Under världskriget häktades Hodza av den ungerska militären, och efter en tid landsförvisades han. Han begav sig till Wien och trädde nu i närmare kontakt med den sedermera så beryktade tjeckiska maffian, d. v. s. de kretsar som under Mazaryks och Benesjs mer eller mindre osynliga och avlägsna ledning arbetade för tjeckernas frigörelse. Detta var för Hodza så mycket lättare, som han länge hyllat panslavistiska idéer och de tjeckiska och slovakiska språken dessutom äro mycket nära besläktade. Hodza vanns för tanken på en tjeckoslovakisk enhetsstat, och genast vid omstörtningen efter kriget blev han Tjeckoslovariets fullmäktig i Budapest. Även under de efterföljande krigiska förvecklingarna i Ungern tjänstgjorde den forne ungerske parlamentsledamoten som Tjeckoslovariets sändebud. Han invaldes i den första tjeckoslovakiska nationalförsamlingen som representant för det slovakiska nationella agrarpartiet och har sedan dess haft säte i deputeradekammaren i Prag. Sedermera valdes han bl. a. till president för den s. k. gröna internationalen, d. v. s. den ganska efemära organisationen för bondepartierna i Europa. Innan Hodza den 5 november 1935 blev ministerpresident, hade han varit ledamot av sju tjeckoslovakiska regeringar, därav första gången i kabinettet Tusar 1919. Han har förestått åtskilliga departement, de flesta gånger jordbruksdepartementet men även departementen för lagunifieringen, för handeln och för skolväsendet. Som departementschef har han utfört sitt mest betydande arbete inom jordbruksdepartementet, och det var under hans ledning, som den tjeckiska

statliga jordbrukspolitikerna med dess spannmålsmonopol grundlades. Som ministerpresident hade han att emotta presidenten Mazaryks avsägelse och förbereda Benesjs icke alldeles oomstridda val till efterträdare. Det mest betydelsefulla vid Hodzas egen regeringsbildning har dock varit det förhållandet, att därmed en representant för en minoritet äntligen betroddes med ett av landets båda högsta ämbeten. Under tidigare år hade Hodza icke minst i förhållande till tyskarna företrätt en mera utjämnande politik än exempelvis Benesj, och hans placering i spetsen för regeringen har därför verkat något dämpande på språkmotsatserna.

För sin nuvarande ledande ställning i tjeckisk inrikespolitik är Hodza sällsynt väl rustad. Som journalist och enastående produktiv författare är han förtrogen med de mest skilda sidor av modernt politiskt, socialt och kulturellt liv. Han räknas till landets bästa talare, och hans vetenskapliga utrustning liksom hans mångsidiga språkkunskap har givit honom både nödig pondus och de yttre förutsättningarna för en ledarroll i detta förbistrade land, där det politiska yrket mestadels är förbehållet högt bildade akademiker. Hans allroundkunnighet har även funnit uttryck i en påfallande iver att framföra och genomföra olika projekt inom de mest skilda områden. Särskilt i Slovakien men även som regeringsledamot i Prag har han grundat den ena statliga eller kollektiva organisationen efter den andra, i synnerhet på jordbrukets område, och det har icke så litet skämtats med hans nygrundarmani. Denna hans verksamhetsiver återspeglar dock, sedd från en annan synpunkt, hans konstruktiva politiska begåvning, vilken kommit honom och det unga landet väl till pass under det tvingande arbetet att omskapa och nyorganisera ett delvis mycket efterblivet näringsliv. Med det intresse för hela Donaubäckenet, som måste vara naturligt för en politiker med Hodzas förflutna och för hans teoretiska läggning, har han också velat utsträcka sitt konstruktiva nydaningsarbete att gälla ej blott Lilla Ententens stater utan även samtliga länder kring Donau. Den s. k. Hodzaplanen, som avsåg ett intimare ekonomiskt samarbete mellan dubbelmonarkiens arvstater men som strandat på politiska och andra svårigheter, är den kanske mest kända produkten av den rastlöse tjeckoslovakiske statsmannens internationella samverkansplaner. Även tanken på en tullunion med Polen hade i honom en gång i tiden en anhängare. Överhuvud representerar Hodza, trots att han är konseljpresident i en av Europas f. n. mest självmedvetna och »hårdfjällade» stater, både inåt och utåt en utjämnings- och samarbetets politik. Samtidigt har han dock mycket öppenhjärtigt deklarerat sin anslutning till den fransk-ryska alliansen, och i samband med festligheterna för Hodza på sextioårsdagen har utrikesministern Krofta i en hyllningsartikel offentligt bedyrat, att det dem emellan aldrig någonsin kommit till den ringaste konflikt i utrikesfrågor.

Trots att Milan Hodza i snart 40 år utan att skona sig stått i främsta politiska stridsledet både i Ungern och i sitt nya foster-

land, synes han ännu ha outtömda krafter. Säkerligen kunna dessa väl behövas både i näringspolitiken — landet har f. n. över en halv miljon arbetslösa på ett invånaretal av ungefär 15 milj. — och vid de svåra inre uppgörelser, som ännu återstå innan den tjeckoslovakiska republiken någotsånär kunnat bilägga de många tvisterna mellan de otillfredsställda minoriteterna och det maktägande tjeckiska folket. Huruvida det senare emellertid är möjligt i fråga om sudettyskarna, kan knappast ens gissningsvis bedömas. Tjeckernas beredvillighet att gå dem till mötes ha i dessa dagar ökat på det mest påfallande sätt, och det är ej osannolikt att landet åtminstone delvis äntligen beträder federalismens eller den schweiziska metodens väg för att åstadkomma en modus vivendi mellan de olika folkslagen. Allt talar för att majoriteten av tyskarna önskar stanna under Tjeckoslovakiet, blott de få den autonomi, som de länge krävt och nu med all Gewalt vilja utnyttja tillfället att få; de förut regeringstroga tyska partiernas anslutning till sudettyskarnas politik måste bekräfta, att tyskarna eftersträva federalism, icke separatism.

Vad slovakerna beträffar representerar prästen Hlinkas slovakiska folkparti icke alla slovakar, och under den stora utrikespolitiska debatten i februari förklarade talesmannen för de federalistiska slovakerna uttryckligt, att de som en man skulle skynda till landets försvar, om det bleve anfallet. Det bör även framhållas, att slovakerna sedan 1927 ha en egen lantdag, ehuru med begränsade befogenheter, och att rutenerna i Karpatho-Ryssland — vilka frivilligt anslöto sig till Tjeckoslovakiet genom ett avtal med Mazaryk — i föl tillerkändes en vittgående autonomi; Tjeckoslovaikiets uppgift i denna efterblivna landsdel är i mycket rent civilisatorisk. Många tyskar, Hlinkagruppen, några magyarer samt kommunisterna röstade visserligen emot eller avhöllo sig från att rösta angående gillande av Hodzas utrikes- och inrikesprogram för några veckor sedan. Men ingen kan ta miste på att den utrikespolitiska faran banat väg för en inre försoningspolitik, ej heller på att samma fara pressat samman partierna inom koalitionen kring Hodzas person. Hitler kunde knappast i sin riksdag hyllas mera ovationsartat än Hodza i senaten, när den utrikespolitiska debatten avslutades.

Var existera Weimar-republikens politiker? I dessa dagar överflöda telegrammen från Wien av uppgifter om, hurusom den störta regimens politiker antingen flytt över gränsen för att börja ett oftast tröstlöst emigrantliv eller också tagits i skyddshäkte. De österrikiska klerikala politikerna ställas inför samma hårda öde, som för fem år sedan drabbade Weimarrepublikens. Även om de flesta av nazismens forna ledande motståndare i Tyskland ej med sina namn gå till historiens blad, har det ett rent mänskligt — delvis också ett politiskt — intresse att söka följa deras liv efter 1933 års revolution. Den undersökning, som Svensk Tidskrift sökt göra, är givetvis varken fullständig eller absolut klarläggande, men följande notiser kunna med anspråk på korrekthet lämnas.

Heinrich Brüning vistades till en början i England — han hade delvis bedrivit sina akademiska studier i detta land — men befinner sig f. n. i U. S. A. som föreläsare vid Harvard. Han har icke fräntagits sitt tyska medborgarskap (han nämndes f. ö. vid ett tillfälle efter 1933, sannolikt utan grund, som tilltänkt tysk minister i Paris). I sina föredrag har han uttalat sig mot det nya Tyskland, men hans hållning till detta torde dock icke vara reservationslöst kritisk. Han anses icke vara ekonomiskt nödställd.

Förre rikskansler Wirth, liksom Brüning tillhörande centerpartiet, har däremot fräntagits sitt tyska medborgarskap. Han är numera bosatt i Schweiz och anses där arbeta mot den nya regimen. Hans finansiella ställning anses tämligen god.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Den socialdemokratiska riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre riksdagsledaren Breitscheid är bosatt i Paris och anses vara den, som inom emigrantkretsar bedriver den ivrigaste propagandan mot Tredje riket. Han har fräntagits sitt tyska medborgarskap och torde ha ekonomiska svårigheter.

Förre talmannen Loebe, socialdemokrat, lär — för låg lön — vara korrekturläsare i Berlin och avhålla sig från all politisk verksamhet.

Förre riksmministern Treviranus, tyska folkpartiet, flydde efter Hitlers övertagande av makten till London men befinner sig jämte sin familj numera i Afrika, i det portugisiska Angola, där han slagit sig ner som farmare och framlever sina dagar utan större ekonomiska bekymmer. Han har fråntagits sitt tyska medborgarskap men torde ej bedriva politisk verksamhet.

Kommunisten Torgler fördes efter frikännandet i riksdagsbrandprocessen först till koncentrationsläger men har sedan anslutit sig till nationalsocialismens läror och lever nu som skriftställare i Tyskland.

Av övriga kommunister är Thälmann ännu i fängelse, medan Maria Reese, en gång i tiden K. R. i Sverige, genom Clara Zetkin (vilken kommunistiskt desillusionerad dog i Ryssland) omvändes från kommunismen och numera arbetar för »Antikomintern» i Berlin som skriftställarinna; hon anses ha det »hyggligt» ekonomiskt och åtnjuter full rörelsefrihet.

Åtskilliga andra, däribland preussiske ministerpresidenten Braun, ha lämnat Tyskland, men i regel äro de för en svensk publik föga kända. En hel del Weimarpolitiker, i regel föga prominenta, ha stannat kvar och leva tillbakadraget även om de — liksom Torgler — torde stå under en viss uppsikt av hemliga statspoliserna. Några ha även anslutit sig till nationalsocialismen, men deras tjänster torde mera sällan tas i anspråk. Endast Hugenberg, v. Papen och v. Neurath ha bland den gamla skolans politiker vunnit någon starkare ställning i Tredje riket.

Kring de estniska valen. Estland är den enda stat i Europa under de senaste åren, som efter några års diktatorliknande tillstånd sökt återgå till en demokratisk ordning. Den i augusti i följ av en konstituerande nationalförsamling antagna konstitutionen har visserligen starkare än 1920 års författning koncentrerat statsledningen hos presidenten men den bygger på tvåkammerssystem med en folkvald deputeradekammare; därjämte kan referendum i särskilda fall anordnas och regeringen har delvis gjorts beroende av parlamentets förtroende- eller misstroendevota. Den 24—25 februari, på 20-årsdagen för den estniska statens uppkomst, hölls de första valen till den nya deputeradekammaren. Valen voro en mätare både på graden av demokratisk frihet och på den folkmening, som stått bakom Konstantin Päts under dennes fyraåriga arbete att regenerera sitt av partistrider försvagade land.

Hur stor valfriheten ytterst var kan icke utifrån med full visshet klarläggas. Vissa restriktioner voro uppställda vid kandidatnomineringen och agitationen. Regimen ville trygga genomförandet av den nya författningen och önskade förebygga ett återuppblossande av de gamla partistriderna. Nu liksom vid valen till den konstituerande nationalförsamlingen hade den till valorganisation den s. k. foster-

ländska fronten, vilken knappast kan betecknas som ett parti — den torde i många hänseenden vara heterogent sammansatt — utan mera som en konstitutionell ideriktning. Partibildningar ha lagligen förbjudits och enligt auktoritativa uttalanden har man åt det nya parlamentet velat förbehålla att utkristallisera de partier, som även i det nya Estland förutsättas bli av behovet. Kandidatnomineringen skedde i anslutning härtill icke genom partier utan personligen på så sätt, att kandidater fingo fritt anmälas och godkändes, såvitt deras kandidatur inom en vecka vunnit understöd av 150 röstberättigade; vidare hade kandidaterna att erlægga en kaution av 250 estn. kronor, vilka innehöllos, om de på valdagen ej lyckades samla minst 300 röster. Valet skedde i form av majoritetsval i enmanskretsar, och liksom i England krävdes endast relativ majoritet. I de 80 valkretsarna uppställdes cirka 210 kandidater; i 8 kretsar anmäldes blott en kandidat, vilken automatiskt förklarades vald. Ett tiotal namn underkändes av valkommittén, emedan deras kandidatur ej uppfyllt något av de ovan angivna villkoren. Varje kandidat fick i pressen eller på annat sätt offentliggöra sitt program samt hålla valmöten; endast mot en partipolitisering av valstriden torde regeringen ingripit med sin censur. Päts själv talade kort före valdagen i radio.

Möjligen har det offentliga ingivandet av 150 »borgensnamn» för en kandidatur kunnat verka försvärande, men antalet uppställda kandidater motsäger detta. Att väljarna ej kunde ha något starkare tvång över sig bekräftas bl. a. av den dagorder, som överbefälhavaren Laidoner utsände till skyddskåren och enligt vilken ingen medlem av denna behövde känna sig förpliktad att rösta på frontens kandidater, även om han inskräppte vikten av att den nya författningen kunde föras ut i livet. Själva valproceduren måste också ha tillåtit väljarna att ganska ohämmat ge sin mening till känna. I ett fall gjorde sig en valfunktionär skyldig till valunderslev för att rädda en folkfrontskandidat men mera anmärkningsvärt än att detta förekom är att valet när saken blivit uppdagad korrigerades. Den stora splittningen bland väljarna på olika kandidater kan omöjligen förklaras utan att Päts verkligen menat allvar, när han utlovat återgång till en fri opinionsrätt för väljarna genom röstsedeln.

Enligt de först publicerade valresultaten — möjligen ha dessa sedan dess genom besvär något korrigerats — fick fosterländska fronten 55 mandat av de 80; i siffran 55 ingingo de 8 automatiskt valda. Av de 25 utanför fronten uppställda antagas 8 stå denna mycket nära och sannolikt komma att ansluta sig i det parlamentariska arbetet till densamma. Den egentliga oppositionen skall alltså bestå av 17 personer, vilket innebär att motionsrätten, som enligt författningen endast tillkommer 16 personer, kan utnyttjas, förutsatt att oppositionen är praktiskt taget enig. I Tallinn delade regeringen och oppositionen platserna, i Tartu — som alltid varit härden för oppositionen mot Päts — segrade oppositionen; på landsbygden triumferade fronten nästan överallt, ganska naturligt eftersom Päts var det gamla agrarpartiets främste man. Samtliga regeringsmedlemmar segrade i

de valkretsar, där de uppställts. Överhuvud gav valet det intressanta resultatet, att väljarna i regel föredrogo riksbekanta kandidater, även om dessa ej voro mantalsskrivna i kretsen, framför lokala storheter; det kan tilläggas, att blott en av de uppställda kvinnliga kandidaterna rönt framgång, och föga bättre gick det för det tiotal präster, vilka kandiderade och vilkas opposition mot regimen gav Päts anledning att under valrörelsen hålla ett av sina självsäkra och sarkastiska strafftal över prästerligt politiserande.

Vid valen till konstituanten avhöll sig oppositionen delvis från att rösta, varför endast några oppositionella då invaldes. Nu trädde oppositionen öppet fram. Till följd av att oppositionsgrupperna i år ej uppträdde samlade utan somligstädes konkurrerade inbördes, var deras samlade röststyrka proportionellt större än mandatvinsten. Om hänsyn tas till att några kandidater utanför fronten stodo Pätsregimen nära, samlade regimen nu omkring hälften av rösterna. Det kan tyckas, som om denna legitimering vore svagare än man kunde ha väntat med hänsyn till röstsiffrorna sedan 1934 vid val och folkomröstningar. I grund och botten får den folkliga fullmakten ej anses bräcklig; dels äger fronten ett röstetal, med vilket intet av partierna före 1934 kunde uthärda en jämförelse, och dels är folkfronten den enda fasta och handlingskraftiga konstellationen i Estlands politiska liv för närvarande.

Sannolikt är opinionen överlag nöjd med valets utgång, dels därför att ingen riktning är beredd att kasta den sittande regeringen över ända, dels därför att en opposition ändock fått plats i parlamentet och därigenom skapat en kontroll över att regimen ej handlar alltför maktfullkomligt. Men oppositionen är för brokigt sammansatt för att göra regimen allvarlig skada. Den 1933 segerrika frihetskämparnas rörelse («vabs») är nästan utplånad i parlamentet; endast två av dess tjogtal kandidater segrade vid valet, och massorna i denna rörelse torde nu ha inlemmats i Päts' fosterländska front. Socialisterna, som fick hälften av oppositionens mandat, äro splittrade i två starkt rivaliserande grupper, Johansson-riktningen och Joonas-riktningen, och kommunisterna äro helt utrensade. Det gamla radikala farmare- eller småbrukarpartiet erövrade endast två mandat, därav ett åt ledaren, f. talmannen Penno. Det gamla centerpartiet fick blott ett par platser men placerade dock Tartuprofessorn Jaan Tõnisson, Estlands jämte Päts mest betydande politiker och sannolikt oppositionens blivande reelle ledare. Däremot föll den Päts och fronten närstående förre statsäldsten Teemant igenom.

Presidentvalet skall äga rum inom sex månader efter valet till deputeradekammaren. Presidentkandidater skola uppsättas av bägge kamrarna var för sig samt av en särskild kommunal delegeradeförsamling, i vilken landsbygden har flertal. Det måste anses uteslutet att majoriteten i någon av de tre nomineringskorporationerna skulle kunna lancera en oppositionsman. Under sådana förhållanden måste den nye presidenten tagas från regimen. Huruvida Päts vill kandidera är ännu ovisst. Han tillbakavisade i valrörelsen med all kraft

att han — som är 64 år — vore så gammal och orkeslös som en pastor i ett valtäl lär ha påstått. Han meddelade också, att han i följd av böjt ett erbjudande att genom en lex in casu bli president, vilket medlemmar av konstituanten gjort honom, och föredragit att stanna som riksföreståndare. Det nya presidentämbetet inrymmer en stor makt och fordrar en stor personlighet. Har regimen någon annan av nödigt format att uppsätta än Päts?

Gymnastikens idé. Det är uppfriskande att söka föreställa sig Per Henrik Ling, då han på våren 1805 som maitre d'armes

för studenterna vid universitetet i Lund på allvar griper sig an med sin gymnastik. Man kan vara övertygad om att den livlige och spänstige 28-åringen höll sina disciplar varma i assauterna. Dessförinnan hade Ling själv i Köpenhamn under tre år varit en flitig och entusiastisk elev i en fransk gentilhommes fäktskola. Redan tidigt hade han svärmat för den götiska andan och för de nordiska förfädernas kämpalekar. Ute i Europa, särskilt i Tyskland, hade intresset för kroppsövningar just vaknat. Man ville återuppväcka den grekiska antikens gymnastik. I Köpenhamn fick han lära känna dessa strömningar och bibragtes kunskap om den nya tyska gymnastiken.

Ling stod således ovanligt tidsenligt rustad, då han tog befälet i Lund. Ganska snart blev det tydligt, att han inte skulle begränsa sig till fäktmästeriet. Hans låt oss säga tio första år i Sverige komma kanske en gång att kallas den svenska friskgymnastikens glansperiod. I stort yttre armod föddes »den fullkomliga gymnastiken». Den omfattade allt, från Atén till Island, som den borne gymnastens instinkt kunde nyttja av kamp och lek, av idrott och andra karlatag. Med uppfinnaregeniets slösaktighet och brinnande hänförelse røjde han väg för en praktisk gymnastik.

Men denna lyckosamma början fick ej fullföljas. Ling hade sinne för form. I Köpenhamn hade han lärt känna den grekiska bildhuggarekonsten. Den kroppens skönhet, som antikens marmorstoder utstrålade, ville han nu ge åt sina egna. Och han gjorde det på sitt eget sätt — medelst formgivande rörelser. *Korrektion* blev efterhand det mest utmärkande för hans övningar. Dessa voro dels fristående, dels med rörelsegivare, vilka senare direkt »beverkade» rörelsetagaren i hållningsförbättrande syfte. Men härmed hade Ling också gått vid sidan om det väsentliga. Vad den grekiska gymnastiken skapat av manlig skönhet, var frukten av en livsåskådning och av ett levnads-sätt, som torde ha gått stora delar av folket i blodet. Kroppsrörelsen själv, i form av rekreation, träning eller tävling, var det centrala. Med grekernas sinne för jämvikt måste resultatet härav förr eller senare, efter år och generationer, bli vackra kroppar.

Denna fysiska verkan — ett ord som i den svenska friskgymnastiken skulle komma att spela en avgörande men också ödesdiger roll — ville Ling uppnå så att säga direkt. Slagord sådana som »formgivande rörelser», »hållningsförbättrande övningar», »korrektiv kraft», »bestämd form och verkan» o. d. ange, var huvudintresset kom att

ligga. I sitt Reglemente av 1836 uttrycker Ling saken klart: »Gymnastikens syfte är att riktigt utbilda människokroppen, medelst riktigt bestämda rörelser.» Vad som varit ett viktigt led i människans livsföring, blev ett medel att korrigerera ryggar och hängaxlar. Även om idékampen Ling ej äsyftat att ge gymnastiken denna inskränkta uppgift, blev dock hans »Reglemente» av år 1836 främst en samling konstlade och motionsfattiga temporörelser i 6, 8, ja ända till 10 tidmått. Bilder, rörelsebeskrivningar och kommandotabeller tala sitt tydliga språk. Det hela är närmast sjukgymnastik, man kan också kalla det hållningsgymnastik, men friskgymnastik är det icke.

Varför hade Ling utvecklat sin ursprungliga friskgymnastik till sjuk- och hållningsgymnastik? Här skall blott i korthet pekats på två omständigheter. Ling hade tidigt börjat studera anatomi och rörelsefysiologi. Med sin spekulativa läggning kom han ganska snart till den övertygelsen, att alla kroppsliga färdigheter, »vilka ha ett förnuftigt ändamål», skulle grundas på medikalgymnastiken, »vilken ordnar lagarna för all mänsklig rörelse; ty utan denna rot saknar den pedagogiska gymnastiken sin korrekta natur, varförutan den har föga värde, och ingen sammanhållning.» Patrioten Ling lyckades dessutom jämförelsevis raskt intressera militären för sin gymnastik. Också soldatgymnastiken drev han i överensstämmelse med den pedagogiska gymnastikens princip, d. v. s. den skulle vila på sjukgymnastisk grund och äsyfta att korrigerera och utbilda den svenske soldatens kropp.

Ännu i dag sätta Lings soldat- och sjukgymnastiska principer djupa spår i den officiella svenska friskgymnastiken. Vad han skrivit är lag och tabu.

Olympiska spelen i Athen 1906 blevo utgångspunkten för någonting nytt. Ett tiotal gymnaster deltog med framgång i tävlingar i andra grenar, och många av de övriga idrottsmännen voro, som det hette, »goda gymnaster», även om de inte hörde till eliten. Också 1908 i London och 1912 i Stockholm hade gymnastiken stor del i segrarna. Redan 1912 hörde man emellertid idrottsmännen tala om att »man blir stel av gymnastik». För idrotten hade gymnastiken ditintills varit ett plus, trots dess uppenbara stelhet. Men när den skarpare konkurrensen nu tvang idrottsmännen till en alltmer specialiserad och intensiv träning, utplånades så småningom det försprång, som gymnastiken tidigare givit svenskarna. Idrottens förtroende för gymnastiken sjönk. Gymnastiken å sin sida visade t. v. inga nämnvärda tecken att förstå vad idrotten behövde. Under tiden utvecklades den fria idrottsrörelsen snabbt. Den frivilliga gymnastiken låg ännu i sin linda.

Efterkrigstiden kom med nya signaler. Tiden själv och i synnerhet dess ungdom krävde större frihet. Den frivilliga gymnastiken förstod sin chans — mera mjuk rörelsegymnastik, mindre stel hållningsgymnastik. Impulserna härtill kommo icke minst från idrotten, som själv tog gymnastiken i stadig tjänst. Redan nu kan man se, att deras samarbete burit god frukt.

I detta läge av framryckning på alla fronter inträffar, att Gymnastiska Centralinstitutets direktion låter utarbета »Lärobok i gymnastik». Det har aldrig hänt förr i Sverige. Två delar ha tills dato kommit ut, en tredje väntas. Det grundläggande kapitlet återfinnes i del I, från vars sida 132 alla trådar löpa ut.

Varje svensk har nog en ganska bestämd uppfattning om vad gymnastik är. Den torde överensstämma med definitionerna i så representativa verk som Svenska Akademiens Ordbok och Nordisk Familjebok. Den förra säger om gymnastik: »utförande av systematiskt ordnade kroppsövningar för att därigenom allsidigt utbilda och stärka kroppen».¹ Familjeboken säger: »gymnastiken är numera utförandet av systematiskt ordnade kroppsövningar, avseende kroppens¹ efterhand skeende genomarbetande till harmonisk utveckling». Enligt den nya Läroboken är gymnastik »metodiskt uppövande av hållnings- och rörelseorganen i deras helhet¹ medelst formbestämda, systematiskt ordnade kroppsövningar».

Det centrala i den officiella gymnastiken är alltså i dag som för hundra år sedan kroppens uppövande (utbildning). Gymnastiken avser blott vår fysiska kropp och är enligt Lärobokens ord av övervägande rörelsemekaniskt intresse.

Gymnastik måste dock vara något mer och förmer än uppövande av hållnings- och rörelseorgan. Jag tänker då mest på de stora befolkningsgrupper, som utvecklingen tvingar till en mer eller mindre instängd livsföring: skolungdomen på land och i stad samt stadsbefolkningen i allmänhet och därmed jämställda, d. v. s. handens och hjärnans »ensidiga» arbetare samt överhuvud folk, som »kommer ut för lite». För lantbon är utgångsläget ett annat. Hans motsvarande problem — som icke är löst — ställes här icke under debatt. Ej heller kommer här att talas om soldat-, elit-, idrotts- eller annan speciell gymnastik. Och ännu mindre om sjuk- eller hållningsgymnastik, som enligt min mening är väsensskild från friskgymnastiken.

I stället för »uppövande av kroppen medelst kroppsövningar» föreslår jag som utgångspunkt »*människans* rekreation genom kropps-rörelse». Kroppsrörelse, icke kroppsövning, måste vara det primära i gymnastiken. Övning liksom tävling har sitt stora berättigande men är i detta sammanhang en detalj. Oss intressera huvudsakligen de enkla former av kroppsrörelse, som ytterst syfta till att av varje individ göra en god medborgare. Det gäller verksamheten själv, icke färdigheten. Kroppens uppövning är inte ens i skolan det viktigaste. Livet på en skolgård, när småklasserna ha sin rast, illustrerar kanske bäst, vad som bör vara skolgymnastikens själ.

En rörelse ger rekreation, när den återuppbygger vad ett konstlat eller ensidigt leverne förstört av mänskligt värde — andligt eller kroppsligt. Knuten är just att låta det outgrundliga sambandet mel-

¹ Kurs. av mig.

lan kroppens rent fysiska rörelse och dennas inverkan på människan få komma till sin rätt.

Jag skall för att exemplifiera min tankegång endast antyda ett fackproblem, nämligen rörelseförrådets indelning, stötestenen genom tiderna. Kroppsrörelsen, den nakna rörelsen, är utgångspunkten. I dess inverkan på människan och icke på hennes kropp ligger gymnastikens idé. Någon möjlighet att indela ett förråd av fysiska rörelser efter deras förmåga av främst psyko-fysiologisk verkan ha vi icke för närvarande — och få väl aldrig heller. Vår enda utväg är att av de tusen sinom tusen rörelser, som kroppen kan utföra, välja ut dem, som ur motions- och rekreationssynpunkt enligt vår erfarenhet bäst passa oss. Att indela alla dessa rörelser efter deras egenskaper som sådana (d. v. s. som rörelser) och icke — såsom Läroboken gör — efter deras verkan av ena eller andra slaget är sålunda vår uppgift.

Läroboken borde också visa, vad svensk gymnastik är, väcka förståelse för dess oändliga rikedom, vara idéns främste talesman. Där borde stå exempelvis så här:

»Gymnastiken vill söka möjliggöra en sådan naturlig livsföring, som nutidsmänniskan — av skäl som vi alla känna — har så svårt att förverkliga. Naturmänniskan försvinner mer och mer, och ta vi inte utvecklingen i egna händer, så komma våra efterkommande en vacker dag att bestå, icke av helgjutna individer, utan av någon sorts artificiella specialmaskiner. — — —»

»Gymnastikledaren skall låta kropparna verkligen leva — leka, kämpa och tumla om. Han skall icke bestämma, korrigera och forma kroppen efter sitt huvud. Det skall han överlämna åt naturen. Ty en kropp, som får tillfälle att röra sig naturligt, omväxlande och tillräckligt, utvecklar sig själv harmoniskt. Den gymnast, som i detta hänseendet med ett fattigt »system» vill ta upp konkurrensen med naturen själv och som inför denna inte känner sig som en klåpare, har inte förstått sin sak. — — —»

»Var och en är själv sin bästa gymnastiklärare. Låt oss inte avsäga oss vår rörelseinstinkt, som inspirerar lika väl som den docerar och varnar. Barn och djur i frihet kunna lära oss dess hemlighet. — — —»

»Det viktiga är att Du efter några minuters fantasifylld lek känner, att livsandarna börja vakna, att kroppen börjar svettas. Det skönaste av allt är att känna att allt mjukas upp, värmes och liksom löses, att det hela går som smort. Kort sagt, när man känner att man 'lever' och vet med sig, att förtjänsten är ens egen. — — —»

Vår första officiella gymnastikkodex är en besvikelse. Man har förbättrat i periferien, men det verklighetsfrämmande centrum är orört. Den grundläggande definitionen, som sätter sin prägel på hela boken, kommer en att tänka på ortopedi. Sunda förnuftet vägrar att tro, att den famösa sidan 132 är det origo, kring vilket ett friskgymnastiksystem skall byggas upp.

Begreppet gymnastik bör innefatta »all rekreerande kroppsrörelse, som syftar till ett harmoniskt liv»: Ling-gymnastik, idrott, promenad

Dagens frågor

der, lek, dans, vederkvickande kroppsarbete o. s. v. Gymnastikens uppgift är att representera människans naturliga, harmoniska liv; gymnasiarken blir i anslutning därtill en lärare i livskonst, som söker fostra disciplerna till helhetsmänniskor. Linggymnastiken är, som en underavdelning av gymnastik, »ett antal rekreerande kroppsörelser, som syfta till inre och yttre harmoni»; »ett antal» hänför sig till de olika nödvändiga rörelsegrupperna och är givetvis betingat av kravet på allsidighet; dessutom bör Ling-gymnastiken bibehålla vissa yttre särdrag av mera organisatorisk natur.

Allt talar för att vi måste söka *bringa reda och verklighetstroget innehåll i vår gymniska ideologi*, stämma den i samklang med de sista årtiondenas friska utveckling i praktiken och — med den »fullkomliga gymnastiken» från Lings Lundatid.

Rudolf Tiberg.